

ΝΕΑ ΕΣΤΙΑ

ΙΔΡΥΤΗΣ : ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ ΞΕΝΟΠΟΥΛΟΣ

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ : ΠΕΤΡΟΣ ΧΑΡΗΣ

ΤΟΜΟΣ ΠΕΝΤΗΚΟΣΤΟΣ ΤΕΤΑΡΤΟΣ

ΙΟΥΛΙΟΣ — ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ

1953

Ε.Κ. ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

ΕΝΑΣ ΠΡΟΔΡΟΜΟΣ ΤΟΥ ΓΑΛΛΙΚΟΥ ΣΥΜΒΟΛΙΣΜΟΥ

[ΚΑΡΟΛΟΣ ΜΠΩΝΤΕΛΑΙΡ]

Τὸ 1896 πεθαίνει ὁ Πῶλ Βερλαίν, κι ἔπειτα ἀπὸ δυὸ χρόνια ὁ Μαλλαρμέ, ὡσὰν νὰ ἤθελε μὲ τὸ θάνατό του νὰ κλείσει ἕναν αἰῶνα, πού οὐσιαστικά, ὅπως παρατηρήθηκε, ὑπῆρξε γιὰ τὰ γαλλικὰ γράμματα ἕνας αἰῶνας ποίησης. Τί πλούσιος, ἀλήθεια, αἰῶνας αὐτός ὁ δέκατος ἑνατος. Πόσες μορφές μεγάλων ποιητῶν, τί ποικιλία σὲ ἀνθιση, σὲ δράματα, σ' εὐαισθησίες. Ὑπῆρξε ὁ αἰῶνας τῶν Ρωμαντικῶν, ἀλλὰ καὶ τῶν Παρνασιακῶν, ἀλλὰ καὶ τῶν Συμβολιστῶν, καὶ πῶς πολὺ ὑπῆρξε ὁ αἰῶνας τῶν καταραμένων, πού, ἀνεξάρτητα ἀπὸ ποιά σχολὴ ξεκινήσαν, τὸν ἀρωμάτισαν μὲ τὸ πῶς σύνθετο ἀρώμα, ἕνα ἀρώμα πού ἐξακολουθεῖ πάντοτε νὰ φθάνει ὡς ἐμᾶς. Ἰδίως ὅμως ὑπῆρξε ὁ αἰῶνας τοῦ Μπωντελαίρ, τοῦ πρώτου στὴ σειρά τῶν καταραμένων,

Tranquille comme un sage et doux comme un maudit

ἀλλὰ καὶ τοῦ Μαλλαρμέ, καὶ τοῦ Βερλαίν, καὶ τοῦ Ρεμπῶ, καὶ τοῦ Κορμπιέρ ὁ αἰῶνας. Μήπως ὅμως κι αὐτοὶ δὲν κατάγονταν ἀπὸ ἐκεῖνον; Ὁ μεγαλύτερος ποιητὴς τῆς Γαλλίας ἀπὸ τὴν ἐποχὴ τῶν ρωμαντικῶν ὡς τὰ σήμερα, εἶπε ὁ Ζιντ σὲ μιὰν ὀμιλία του, «ἀλοίμονο, εἶναι ὁ Οὐγκώ!». Καὶ βέβαια θὰ ἦτανε σὲ μᾶς δύσκολο νὰ μὴ συμφωνήσουμε μὲ τὴ γνώμη του, ἰδίως ὅταν θυμηθοῦμε τοὺς στίχους πού εἶχε διαλέξει καὶ τόσο πειστικά εἶχε ἀναλύσει. Ἐντούτοις, ἐνδόμυχα δὲν εἶναι αὐτὸν πού θεωροῦμε ὡς τὸν μεγαλύτερο, ἀπὸ τὴ σκοπιὰ τουλάχιστο τῆς ἀθανασίας, ἀλλὰ τὸν ἀσύγκριτο ἐκεῖνον τεχνίτη, τὸν θηρευτὴ πεμπτουσιῶν, τὸν μάγο, πού ἐπίμονα θέλει τὴ μνήμη μας μὲ

... τὰ χαμένα τιμαλφὴ τῆς παλαιᾶς Παλμύρας.

Καὶ θεωροῦμε τὸν Μπωντελαίρ μεγαλύτερο ὄχι μόνο γιὰτὶ μετὰ ἀπ' αὐτὸν ἡ ποίηση γράφεται ἀλλοιωτικά, οὔτε γιὰτὶ ἡ αἰσθητικὴ του εἶναι τόσο κοντὰ στὸ σύγχρονο πνεῦμα τοῦ μοντέρνου, ἀλλὰ γιὰτὶ, καὶ σήμερα ἀκόμη, μὲ τὰ μάτια τῆς δικῆς του ποίησης βλέπουμε, ἢ μάλ-

λον ἀποκτοῦμε τὴ δυνατότητα νὰ δοῦμε τίς παράξενες εἰκόνες τῆς σύγχρονης πολιτείας, τὸ δραματικὸ λαβύρινθο τοῦ σύγχρονου κόσμου.

Ὁ Μπωντελαίρ εἶναι ὁ πρῶτος ποιητὴς, τοῦ ὁποῦ ἡ ἔμπνευση ἀνήκει ἀποκλειστικά στὸ χῶρο τῆς πολιτείας, ὁ πρῶτος πού αἰσθάνεται τὸ τοπεῖο τῆς ἔντονα καὶ μᾶς ἀποκαλύπτει τὴν ποίησή του. «Δὲν εἶναι οἱ θαλασσογραφίαι μόνον πού λείπουν, ἕνα εἶδος ἐντούτοις τόσο ποιητικό!» ἔγραφε ὁ ἴδιος στὸ «Σαλόνι τοῦ 1859», «ἀλλὰ καὶ ἕνα εἶδος πού εὐχαρίστως θὰ τ' ὀνομάσω τοπεῖο τῶν μεγάλων πόλεων, δηλαδή τὸ σύνολο τῶν μεγαλείων καὶ τῶν καλλονῶν πού προκύπτουν ἀπὸ μιὰ κρατερὴ συνάθροιση ἀνθρώπων καὶ μνημείων, ἢ βαθειὰ καὶ πολύπλοκη γοητεία μιᾶς παλῆας πρωτεύουσας γερασμένης μέσα στὶς δόξες καὶ τίς συμφορὲς τῆς ζωῆς». Αὐτὸ τὸ τεχνητὸ τῆς πολιτείας τοπεῖο, καθὼς καὶ μερικὲς ἀπ' τίς ἀνθρώπινες του ὑπάρξεις πού ἔχουν πολὺ πονέσει, ὁ Μπωντελαίρ τὰ προτίμησε, τὰ μελέτησε καὶ τὰ δόξασε. Ἔτσι, σὲ τελευταία ἀνάλυση, «ἡ ἀποστροφή του πρὸς τὴν καθαυτὴ λεγόμενη φύση, ὅπως σωστά σημειώνει ἕνας σχολιαστὴς του, συμβιβαζόταν μ' αὐτὸ τὸ ἐξόχως τεχνητὸ περιβάλλον τῆς πολιτείας, τὸ δημιουργημένο ἀπὸ τὸν ἄνθρωπο καὶ γιὰ τὸν ἄνθρωπο».

Ἀκόμη ἡ φωνὴ τοῦ Μπωντελαίρ δὲ μᾶς συγκινεῖ σὰν μιὰ φωνὴ αἰσθήματος μόνο, ἀλλὰ, μὲ τὸ νὰ δώσει ὁ ἴδιος ρόλο ποιητικό σ' ὅλες του τίς αἰσθήσεις καὶ νὰ συλλάβει μυστηριώδεις ἀνταποκρίσεις χάρη στὶς διεισδυτικὲς ἀλληλοεπιδράσεις τους, μᾶς συγκινεῖ περισσότερο σὰ μιὰ φωνὴ συναισθησιῶν.

Comme de longs échos qui de loin se confondent dans une ténébreuse et profonde unité, vaste comme la nuit et comme la clarté, les parfums, les couleurs et les sons se répondent.

Ἄλλ' αὐτὴ ἡ τόσο πολύπλοκη ἐμπειρία του — ἄμεση εἴτε διαμέσου τοῦ Σβέντεμποργκ ἢ τοῦ Ὁφμαν, ἀδιάφορο — ἐπλούτιζε τὴν ἐποχὴ του μὲ μιὰ νέα αἰ-

σθηση, και είναι μ' αυτή τη νέα αίσθηση που οι Συμβολιστές του 90 — θηρευτές σπάνιων αποχρώσεων— θά θεωρήσουν τον Όμηρο ως υπερβολικά «πρωτόγονο». Η ιδέα του Μπωντελαίρ, ότι στο ναό μέσα της Φύσης ο άνθρωπος περνάει μέσ' από δάση συμβόλων, που τον παρατηρούν με βλέματα οικεία, θά σταθεί μιά από τις πιο γόνιμες και τις πιο κεντρικές. Σ' αυτά μέσα τὰ δάση δὲν είχε τώρα παρά ν' ανιχνεύσει με τόλμη ο κάθε ποιητής. Ένας κόσμος απροσδόκητων και απίθανων αναλογιών ανοιγόταν στη φαντασία του. Τὰ μέσα του σε μεταφορές, έπειτα από μιά τέτοια έμπειρία, πλαταίνουν στο άπειρο.

Ο συμβολισμός, ως έκφραση αισθημάτων και καταστάσεων, αρχίζει, κατά βάθος, από τη στιγμή που ο ποιητής, καταργώντας το επίρρημα *δπως*, θά προτιμήσει τις μεταφορές, και ιδίως από τη στιγμή που, μέσω ενός είρμου αναλογιών, θά επιδιώξει μιάν υποβολή συνδυασμένων μεταφορών με αποτέλεσμα την έμμεση έκφραση. Αυτή κυρίως είναι η τεχνική του. Μιά τεχνική με αποτελέσματα άρκετά διάφανα ακόμη στον Μπωντελαίρ, μα όλο και πιο έρμητικά, από περίοδο σε περίοδο, στον Μαλλαρμέ. Βέβαια κι ο Μπωντελαίρ δὲν ύστεροῦσε καθόλου σε τόλμη, αλλά στον ποιητή «Του άπογεύματος ενός φαύνου» έλαχε ο κληρος να ώθήσει αυτή την τεχνική ως το τελευταίο της όριο. Ωστόσο και ο Μπωντελαίρ, που έσύγχυσε, με τόση πεποίθηση στη συμβολική τους ένότητα, τους ρόλους των αισθήσεων του

*Ω μυστική μεταμόρφωση
όλων μου των αισθήσεων ένωμένων σε μία!
ή άναπνοή της κάνει τη μουσική
όπως κάνει ή φωνή της το άρωμα!

[O metamorphose mystique
de tous mes sens fondus en un!
son haleine fait la musique,
comme sa voix fait le parfum!]

μπορούσε από τότε και έβλεπε ως και τον άπιστο χαρακτήρα της φίλης του μέσα στο βάθος των μαλλιών της, και, με μιά θαυμάσια όσο και αυθαίρετη εικόνα του,

αυτό το πράγμα κατόρθωνε να μάς το υποβάλει.

Θά βυθίσω το κεφάλι μου . . . . .
σ' αυτόν το μαύρο ώκεανό που είναι κλεισμένος ο
άλλος.

Ο Μπωντελαίρ ως τεχνίτης είναι άπαραμίλλος. Τὰ δώρα της φαντασίας του προτιμά να τὰ αξιοποιεί με την επίπονη και συνειδητή προσπάθεια της δουλειάς και όχι με την ασύδοτη εύκολία της έμπνευσης. Ο κυριαρχημένος του ένθουσιασμός μαζί με το πάθος των αναζητήσεων είναι οι μόνοι όδηγοί της εύαισθησίας του, και είναι μ' αυτές ιδίως τις ιδιότητες της προσωπικότητάς του που θ' αναγνωριστεί, από τους πιο διάσημους τεχνίτες του Συμβολισμού, ως διδάσκαλος.

Ο Μπωντελαίρ έγραψε στίχους σοφής άρμονίας, αλλά και στίχους μουσικούς με τη σημασία που έδωκε στη λέξη άργότερα ο Βερλαίν, όπως λ.χ. «Το συντριβάνι» και άλλα.

Le gerbe d'eau qui berce
ses mille fleurs
que la lune traverse
de ses lueurs
tombe comme une averse
de longs pleurs.

Φυσικά, ο Μπωντελαίρ ως ποιητής δέ μπορούσε ν' ανήκει στην τάξη των πολυγράφων. Οι δυσκολίες που ο ίδιος ανέκαθεν έβαλε στον έαυτό του, το πάθος του για την τελειότητα κ' η αυστηρότητά του, έν γενεί, ήταν μοιραίο να τον περιορίσουν στα όρια του ενός και μόνου βιβλίου. Άλλά μέσα σ' αυτό το άθάνατο βιβλίο πόση συμπυκνωμένη ούσία, πόση όμορφιά, πόση «λάσπη καμωμένη χρυσάφι», για να μεταχειριστούμε μιά φράση του, κι ακόμη πόση υποβολή έρωτηματικών, όπως αυτό λόγου χάρη:

*Έχετε παρατηρήσει ότι πολλά φέρετρα γρηών
είνε σχεδόν τόσο μικρά όσο κι ενός παιδιού;

[Avez-vous observé que maints cercueils de vieilles
sont presque aussi petits que celui d'un enfant]

ΤΙΜΟΣ ΜΑΛΛΑΝΟΣ

